

Isobel Koshiw

”Vad är detta för slags liv?” – Att fly från Ukrainas ockuperade områden

Ur *openDemocracy* 7 december 2023

Åtta flyktingar berättar om livet i samhällen under rysk ockupation.

Det snöade kraftigt när Yulia korsade den enda öppna gränsen mellan Ukraina och Ryssland förra månaden. Hon bar på sina två katter och drog en stor resväska efter sig.

Hon hade lämnat sin by i utkanten av det ryssockuperade Melitopol, en stad i Ukrainas Zaporizjzjaregion, mer än 24 timmar tidigare. Hon hade betalat en rysk ”transportör” med en minibuss omkring 250 dollar för att ta henne till gränsövergången i Sumyregionen i norra Ukraina.

Den två kilometer långa promenaden genom ingenmansland var sista steget i en lång och inte alls riskfri resa. Bara två månader tidigare hade en rysk frivillig som transporterade ukrainare till gränsövergången i Sumy blivit gripen och torterad av rysk säkerhetspersonal.

Det var Yulias andra försök att korsa gränsen. Första gången tidigt på hösten hade hon fått vända om, för att hon inte hade ryskt pass och för att hennes namn fanns i en rysk statlig databas, på grund av att hon hade blivit utfrågad av säkerhetstjänsten två gånger: en gång för att ha rivit ner ryska propagandaaffischer och sedan en gång för att ha grälat med en granne om livet under Sovjetunionen.

Den här gången, efter att ha skaffat ett ryskt pass, hade hon till slut lyckats ta sig till ett område under ukrainsk kontroll, där hon plockade fram en ukrainsk flagga som hon sytt fast i botten av sin ryggsäck och nu draperade sig i.

Vid samtal med *openDemocracy* om sitt beslut att lämna de ockuperade områdena, sa Yulia: ”Det fanns många människor i min by som välkomnade det som hänt.” Pensionärer lämnade över information om folk som henne till myndigheterna, tillade hon.

”Det var svårt känslomässigt. Man tittar konstant ut genom gardinerna för att se vad det är för bil som kör längs gatan och rensar sin telefon i fall den skulle bli kontrollerad.”

Yulia tillade att hon hade ”velat lämna när [kriget] började, men jag tänkte att jag åtminstone kunde hjälpa till genom att rapportera om ryska ställningar”. Under ett år skickade hon positionerna för ryska trupper till en av den ukrainska militärens botar på Telegram, fram till dess att motståndsnätverket knäcktes i somras när ryssarna fann den lokala nätverksledaren.

Ingen framtid under ockupation

Yulia är en av 33.000 ukrainare som har återkommit till landet från Ryssland efter att det landets trupper dragit sig tillbaka från norra Ukraina under våren förra året.

Den överväldigande majoriteten kommer via samma gränsövergång som hon i Sumyregionen, eftersom Ryssland och Belarus inte tillåter att man korsar vid några andra punkter, enligt Andriy Demtjenko, Ukrainas talesman för gränsstyrkorna.

Vid gränsövergången i Sumy talade *openDemocracy* med Yulia och sju andra personer som hade färdats från områden som ockuperas av Ryssland. Platserna som de kommit från är i stort sett avskurna från världen; de är inte internationellt erkända, så resor och handel kan bara ske via Ryssland – och båda har begränsats av Västs sanktioner sedan 2022.

De åtta personernas erfarenheter var olika beroende på deras inblandning i politiska aktiviteter och på om deras hemorter ockuperades första gången 2014 eller 2022. I de områden i Ukraina som varit ockuperade sedan 2014 har de ekonomiska och administrativa systemen varit förfärliga, men ändå något så när fungerande jämfört med de områden som varit ockuperade sedan den ryska invasionen 2022.

Alla sa att de inte kunde föreställa sig en framtid i de ockuperade områdena, och hade valt att överge sina hus och tillhörigheter för att försöka återvända till Ukraina. Detta är vanligt, menade de. Miljoner har gett sig av till Ryssland för att fortsätta resan till Europa, varifrån många återvänt till Ukraina.

Flera berättade om att folk tvingats skaffa ryska pass eller betala den ryska regeringen för lokal service, och att ockupationsregeringen skapat nätverk av informanter. Alla åtta sa att de hade varit i regelbunden kontakt med sina släktingar i Ukraina och att många i deras samhällen fortfarande tog del av ukrainska nyhetsmedia via telefoner och parabol.

Ukrainska banker har ersatts av ryska, enligt dem vi talade med, och detta skapar problem eftersom det inte är möjligt att sända pengar till ryska bankkonton från ukrainska. De som är arbetslösa eller vägrar ta emot ryska pensioner i de ockuperade områdena kan inte förlita sig på enkla överföringar av pengar från släktingar i områden under ukrainsk kontroll. Svartväxlare har etablerat sig och behåller 10-15 procent av varje transaktion själva.

De som har pengar kan få tag i varor från väst från tidigare säsonger på svarta börsen, berättade en del av återvändarna. Men de sa att varorna som levereras, speciellt livsmedel, är av lägre kvalitet än folk var vana vid innan invasionen 2022, och tillade att priset på mat och medicin i de nyligen ockuperade områdena har skjutit i höjden.

Tre av dem som *openDemocracy* talade med berättade att bara de som accepterat ryska pass har tillgång till läkare och sjukhus. De sa att det bland görs undantag för akuta ärenden, men i de fallen tilldelas de som inte har ryska pass mindre kvalificerade sjukhus, läkare och vård.

De flesta av dem som vi talade med sa att de levat ett liv i relativ ensamhet; de gick inte ut på kvällarna och var försiktiga med vad de sa och till vem. Alla klagade på den ryska byråkratin och sa att det gavs lite eller ingen hjälp när folk ställdes inför problem. De sa att i de nyligen ockuperade områdena hotas de som klagar eller inte ger efter med ett besök från den ryska säkerhetstjänsten.

”Min själ blev krossad”

Ivan och Ludmilla, 60 respektive 70 år gamla, hade kommit från en liten stad när gränsen vid Luhansk som varit ockuperad sedan 2014.

De berättade för *openDemocracy* att livet var uthärdligt där; företag och service fungerade, det ukrainska språket undertrycktes inte och ukrainska och ryska sånger sjöngs fortfarande vid sammankomster i staden.

Men politiska åsikter var inte välkomna, och staden hade bokstavligen trampats sönder sedan den blev genomfartsled för Rysslands tunga militära utrustning.

”Jag fick nyligen min lägenhet renoverad och det var sprickor i taket som jag inte kan beskriva. Vägarna är helt förstörda”, säger Ludmilla och tillägger att oljudet och vibrationerna från den militära utrustningen var öronbedövande och fortsatte dag som natt.

Ivan sa att runt 20-30 procent av stadens invånare hade gett sig av – de flesta till Ryssland – men att utflödet av människor var värre i andra städer och byar.

Han sa att hans "själ blivit krossad" när han och en vän i somras körde till det område där han växte upp och insåg att hela gator hade försvunnit. "Folk hade flyttat och sålt sina hus som byggnadsmateriel."

Till sist bestämde sig både Ivan och Ludmilla att lämna staden för att återförenas med sina familjer i Ukraina. Ivan berättade att han blivit "verkligt skakad" över en kyrkogård med oidentifierade ukrainska soldater från kriget 2014-2022, uppmärkta med nummer, i utkanten av staden.

"Vi i den äldre generationen upplever allt det här som väldigt svårt och smärtsamt", sa han. "Vi växte upp när allt var ett [land]. Det är svårt för oss alla än idag att förstå hur detta kan ha hänt."

"Vad är detta för slags liv?"

Ett annat par som openDemocracy talade med, Daryna och Yuriy, båda i sextioårsåldern, hade tagit sig till Sumy från en stad i Luhanskregionen som ockuperats i mars 2022. Sedan dess, sa de, har den lokala ekonomin kraschat, få lokala tjänster fungerar och det dagliga livet har försvunnit.

"Det finns inga affärer eller företag, bara marknader för soldater som kommer in från slagfältet. Alla handlar med dem", säger Yuriy och förklarar att detta är det enda tillgängliga arbetet för ungdomar.

De nya myndigheterna, som ofta inte har någon kompetens för sina roller, behandlar de boende med förakt, sa de. "Det verkar som om vem som helst kan få vilken post som helst", sa Daryna, "Någon jobbar som städare, och nu är de chefsrevisor [för staden]."

Yuriy ställde en fråga till den lokala förvaltningen och blev uppmanad att "dra åt helvete", medan Daryna tvingades att skaffa ett ryskt pass till sin blinda, äldre bror för att han skulle få möjlighet till vård. Trots detta, sa hon, blev han tvungen att åka till en annan stad eftersom deras lokala sjukhus stängts.

Daryna sa att paret tittade på ukrainsk TV och försökte undvika att betala kommunala avgifter under flera månader – eftersom de inte ville betala pengar till de nya myndigheterna – men gav upp när de hotades med ett besök från den lokala säkerhetstjänsten.

"Vi gick inte ut någonstans. Satt bara hemma", sa Daryna om de 20 månaderna under ockupation och frågade: "Vad är detta för slags liv?"

Alla namn och en del platsnamn har ändrats för att skydda de intervjuade som fortfarande har släktingar som bor kvar i de ockuperade områdena.

Original: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/ukraine-russia-occupied-territories-life-war-luhansk/>

[Översättning från engelska: Jan Czajkowski]